

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา :

กรณีศึกษา ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง*

วิสุทธิณี ธาณิรัตน์¹

(วันที่รับบทความ: 1 กุมภาพันธ์ 2564; วันที่แก้ไขบทความ: 5 ตุลาคม 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 15 ตุลาคม 2564)

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเจาะจงเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก รวมจำนวน 30 คน ใช้การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปประเด็น และนำไปสู่การวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน ตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวโดดเด่นอย่างหลากหลาย ทั้งทางบกและทางทะเล รวมทั้งมีแหล่งเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา จึงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจเป็นจำนวนมาก สำหรับลักษณะการจัดการท่องเที่ยวเป็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นโดยคนในชุมชน ซึ่งผลจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างงานและสร้างรายได้ ด้านความเข้มแข็งของชุมชนและพึ่งตนเอง และด้านการท่องเที่ยวในชุมชน 2) แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านการผลิตและด้านการตลาด โดยเฉพาะการออกแบบผลิตภัณฑ์และการทำการตลาดออนไลน์

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

* บทความวิจัยคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

¹ อาจารย์, หน่วยวิจัยความมั่นคงของมนุษย์, คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง, Email : wisutinee.t@psu.ac.th

Community-based Tourism Management in the Songkhla Lake Basin : Case Study Koh Mak, Pak Phayun District, Phatthalung Province*

Wisuttinee Taneerat¹

(Received: February 1, 2021; Revised: October 5, 2021; Accepted: October 15, 2021)

Abstract

This study aimed 1) to study the characteristic of community-based tourism management in the Songkhla lake basin area of the Koh Mak community, Pak Phayun District, Phatthalung Province. And 2) to study the guideline for development tourism management of the Koh Mak community. This research was a qualitative research. By using a specific method to select those involved in the management of community-based tourism in the Songkhla Lake Basin. The key informants were divided into 4 groups: government agencies, community leaders, entrepreneurs and tourism stakeholders of the Koh Mak community, totaling 30 people. The researcher used a semi-structured interview and observations without participation in collecting data from the target audience. Then, analyze the data by summarizing the issues and lead to content analysis.

The result found that 1) Koh Mak Community, Pak Phayun District located in the Songkhla lake basin, it had a wide variety of natural resources that are outstanding tourism resources both by land and by sea as well as having cultural and wisdom tourism sites, thus able to attract a lot of interested tourists. For the characteristic of tourism management was a cooperation made by people in the community. The effects of tourism management of the Koh Mak community affected in three important benefits to the community: job creation and income generation, the strength of the community and self-reliance, and tourism in the community. 2) The guidelines for development tourism management of the Koh Mak community, the relevant government should support production and marketing especially for product design and online marketing.

Keywords: Tourism management, Community-based tourism, Songkhla Lake Basin

* Research Article from Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University

¹ Lecturer, Human security research unit, Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Email: wisuttinee.t@psu.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เขยื้อนนั้นถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นลำดับต้นๆ มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเดินทางมาท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แต่จากผลพวงของสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อธุรกิจการท่องเที่ยวที่ต้องพึ่งพารายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นหลัก จากข้อมูลของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ถึงไตรมาสที่ 3 ประจำปี 2563 พบว่ารายได้ของประเทศที่มาจากนักท่องเที่ยวลดลงอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ รัฐบาลจึงได้พยายามกระตุ้นการท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยในปัจจุบันการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยม ประกอบกับภาครัฐทุกภาคส่วนกำลังมีมาตรการในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น นั่นก็คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism : CBT) ซึ่งนับเป็นอีกมิติหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการ เพื่อเปิดโอกาสและสร้างมุมมองประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยชุมชนเป็นเจ้าของที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น และชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ดังนั้น หัวใจสำคัญของการพัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก็คือ ชุมชน (นักท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน, 2560))

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น เกิดขึ้นในประเทศไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวหรือการเดินทางที่แตกต่างกัน โดยเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco-tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) นับจากนั้นเป็นต้นมา การท่องเที่ยวเหล่านี้ก็กลายเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้สำสรงหาสถานที่ต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวส่งผลให้การท่องเที่ยวเติบโตขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนี้ในส่วนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นก็เข้าไปในทิศทางเดียวกัน โดยชาวบ้านในชุมชนต่างเห็นถึงความสำคัญของการที่มีผู้คนเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชน และได้รับประโยชน์จากการการท่องเที่ยวในหลากหลายด้านทั้งในด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อเศรษฐกิจภายในชุมชน ในด้านสังคมทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือจากคนในภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมทั้งจากภาควิชาการ ทั้งภายในและภายนอกในการเข้าร่วมกันขับเคลื่อนการท่องเที่ยวภายในชุมชน รวมทั้งในด้าน

สิ่งแวดล้อม เนื่องจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการบริหารจัดการโดยคนในชุมชน ดังนั้น หน้าที่ในการรักษา ทำนุบำรุงและอนุรักษ์ทรัพยากรภายในชุมชน จึงเป็นสิ่งที่คนภายในชุมชนให้ความสำคัญ เพราะสถานที่แห่งนี้ คือ บ้าน ดังนั้นคนในชุมชนเองก็ต้องการรักษาเอาไว้ให้ทรัพยากรเหล่านี้อยู่ต่อไปจวบจนรุ่นลูกรุ่นหลาน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นถือได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่อยู่ภายใต้ 1 ใน 6 ของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่สำคัญ นั่นคือ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งต้องการการสร้างพลังความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะจากชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดีกินดี เพื่อสามารถบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนได้ในที่สุด (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2560)

กรณีของจังหวัดพัทลุง เป็นจังหวัดหนึ่งในทางภาคใต้ที่มีประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่จังหวัดหนึ่ง และยังมีลักษณะทางด้านภูมิศาสตร์ที่มีทั้งที่ราบ เนินเขา และชายฝั่งติดทะเลสาบสงขลา จึงเป็นจังหวัดที่ไม่ติดทะเล (สำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2563) ในปัจจุบัน จังหวัดพัทลุงกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ค่อนข้างแปลกใหม่ โดยการเน้นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนภายใต้ต้นทุนชุมชนที่มีอยู่ในการจัดการเพื่อการเรียนรู้ชุมชน ซึ่งในส่วนของพื้นที่บริเวณเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน ตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ อาทิ หมู่เกาะสี่ เกาะห้า เกาะกระ รอยพระพุทธรบาท การเรียนรู้วิถีประมงพื้นบ้าน มีกิจกรรมร่วมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในเขตพื้นที่อนุรักษ์ รวมทั้งการชมระบบนิเวศทะเลสามน้ำ เป็นต้น (ชัยรัตน์ จุสปาโล, สุจิตราภรณ์ จุสปาโล, และบุญรัตน์ บุญรัมย์, 2557) นอกจากนี้ ในพื้นที่เกาะหมากยังถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชนที่มีความโดดเด่น จึงสามารถนำทรัพยากรที่มีภายในชุมชนเหล่านี้มาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ และด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย จึงที่ได้มีการยกระดับให้เป็นแหล่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ของตนเอง (นิตติยา ทองเสนอ และอุทิศ สังขรัตน์, 2558)

ด้วยเหตุนี้จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงมีลักษณะอย่างไร และแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมากควรเป็นเช่นไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงมุ่งสนใจศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษา ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของชุมชนเกาะหมาก และเพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว

โดยชุมชนของตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างยั่งยืนได้ในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

สำหรับลักษณะของชุมชนนั้นเป็นลักษณะของกลุ่มทางสังคม ที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความผูกพันกันและมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันความหมายโดยรูปศัพท์และอาจหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีสายสัมพันธ์เดียวกัน เช่น ครอบครัว ชนเผ่าต่าง ๆ ด้วย ซึ่งองค์ประกอบของชุมชนประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) คน 2) ความสนใจของคนที่มีต่อเรื่องราวเดียวกัน 3) อาณาบริเวณ 4) การปฏิบัติต่อกัน 5) ความสัมพันธ์ของสมาชิก (สายรุ้ง ดินโคกสูง, 2559) นอกจากนี้การจะสร้างชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องพิจารณาเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน ทั้งในด้านศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพของการจัดการ ตลอดจนความพร้อมของชุมชน (ชุดิกาญจน์ กันทะอุ, 2560)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ภาครัฐนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณีวิถีชีวิต และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับความสนใจจากหลาย ๆ ภาคส่วน การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน โดยมีวัฒนธรรมและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชนในการสร้างความสัมพันธ์กันภายในชุมชนท้องถิ่น และการสัมพันธ์กับภายนอก ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาชุมชนในทุกมิติ โดยผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ (เจนจิรา อักษรพิมพ์, 2560)

3. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชนเน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์การ การนำการประสานงาน และการควบคุม โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

สำหรับลักษณะของการมีส่วนร่วม เป็นลักษณะของการที่บุคคลต่าง ๆ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิด ปฏิบัติ และประเมินผลในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งซึ่งต้องร่วมดำเนินการเป็นกระบวนการทุกขั้นตอนด้วยความรับผิดชอบ และมีผลประโยชน์จากการดำเนินงานอย่างเท่าเทียมกัน ลักษณะของการมีส่วนร่วมอาจมีได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การร่วมในการตัดสินใจ และการใช้กลไกทางกฎหมาย (ปรีชา คุณแสน, 2555)

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในรูปแบบของการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ร่วมด้วย เพื่อศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยได้เลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องด้วยผู้วิจัยต้องการศึกษาข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สอดคล้องกับ Mathie and Carnozzi (2005) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงคุณภาพช่วยให้นักวิจัยสามารถค้นหาคำตอบให้กับการวิจัยได้อย่างลึกซึ้ง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษา สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 30 คน เหตุผลที่เลือกใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเจาะจง เนื่องจากการกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างให้ละเอียดและชัดเจนนั้นจะได้

กลุ่มตัวอย่างได้ตรงตามความต้องการของผู้วิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยมากที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่ม	จำนวน
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ -องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก -สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากพะยูน	จำนวน 2 คน
2. ผู้นำชุมชน	จำนวน 6 คน
3. ผู้ประกอบการ -กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเกาะหมาก -กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเกาะหมาก -กลุ่มโฮมสเตย์	จำนวน 12 คน
4. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก -เรือรับจ้าง -ร้านค้า	จำนวน 10 คน
รวม	30 คน

เครื่องมือที่ใช้วิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และแก้ไขให้สมบูรณ์ ก่อนการนำไปสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ก่อนการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลจริง เพื่อเป็นการทดสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อคำถาม

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด และจำแนกข้อคำถามออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ระหว่างการสัมภาษณ์ได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลขณะทำการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างครบถ้วน โดยแบบสัมภาษณ์มีส่วนประกอบทั้งหมด 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ ส่วนที่ 2 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง และส่วนที่ 3 คือ แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

การเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้มีการนัดหมายเวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์ ก่อนเริ่มดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้มีการชี้แจงรายละเอียดของการวิจัยตามใบเชิญชวนให้เข้าร่วมการวิจัย และให้ผู้ให้ข้อมูลหลักพิจารณาลงนามแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย ตลอดจนมีการขออนุญาตฉบับที่ก บันฑิกภาพและบันฑิกเสียง ในระหว่างการสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นี้ ผู้วิจัยจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ โดยนำเสนอข้อมูลในภาพรวมเพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น ไม่ระบุชื่อผู้ที่เข้าร่วมการวิจัย และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ ต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการจดบันทึกและถอดเทปการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้การวิเคราะห์แก่นสาระในกรณีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และจัดหมวดหมู่คำตอบ วิเคราะห์และตีความตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : กรณีศึกษาดำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

1. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ในชุมชนเกาะหมากมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางบกทางทะเล โดยมีพื้นที่ที่เป็นทะเลสาบในลักษณะสามน้ำ คือ น้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเล มีกุ้ง มีปลาที่รสชาติอร่อย หวานมันไม่เหมือนที่อื่น มีสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ หมู่เกาะสี่เกาะห้า โดยภายในเกาะแห่งนี้มีรังนกนางแอ่นที่มีคุณภาพที่สุดของประเทศ เกาะกระ เป็นเกาะที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมได้รอบเกาะ สามารถสักการะขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ เขนางฟ้าเป็นอีกหนึ่งจุดที่สามารถชมวิวดูทิวทัศน์รอบๆ เกาะได้ และสำหรับด้านวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชุมชนเกาะหมาก ประกอบด้วย มโนราห์ หนังตะลุง ประเพณีเกี่ยวกับวันสารทเดือนสิบ วันลอยกระทง วันสงกรานต์ ภายในชุมชนยังมีโบราณสถานที่เก่าแก่ เช่น วัดพัทธาราม(วัดแหลมกรวด) เป็นวัดที่เก่าแก่มากกว่าร้อยปี วัดปากบางนคราษ และวัดเกาะโคบ รวมไปถึงมีสิ่งศักดิ์ที่ชาวบ้านนับถือและเลื่องลือเป็นอย่างมาก คือ ทวดอินทร์ ซึ่งวัฒนธรรมของชุมชนของเกาะหมากนั้นอาจมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่แต่คนภายในชุมชนก็ยังคงส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่คู่บ้านคู่เมืองตลอดไป โดยลักษณะดังกล่าวนี้ถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนเกาะหมาก

2. ด้านการจัดการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า เนื่องจากในชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวอันเป็นสมบัติเฉพาะถิ่นของชุมชนเกาะหมากที่เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญอยู่แล้ว ดังนั้นคนในชุมชนต่างได้มีการมารวมตัวกันเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก ในฐานะของผู้ดูแลในท้องถิ่น และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากพะยูนี่ที่เข้ามาดูแลในส่วนของการให้ความรู้แก่คนในชุมชนเพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีการสร้างผลิตภัณฑ์สินค้าของคนในชุมชนขึ้นไม่ว่าจะเป็น ปลาต้ม ปลาแห้ง ปลาเส้น ไช้เก๋ม กระถางทรายทอง เป็นต้น รวมทั้งผลักดันสินค้าในชุมชนโดยการสร้างสินค้า OTOP นวัตกรรมขึ้น ก่อให้เกิดรายได้ขึ้นภายในชุมชนเกาะหมาก ส่วนกลุ่มท่องเที่ยวมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่เป็นการสร้างเครือข่ายร่วมมือกัน เน้นการจัดการในลักษณะที่ทำกันเป็นกลุ่ม อยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกันของชุมชน ครอบคลุมทั้งเรื่องของผลิตภัณฑ์ อาหารการกิน ที่พัก ซึ่งมีการเชื่อมโยงกลุ่มเหล่านี้เข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน

3. ด้านผลจากการจัดการท่องเที่ยว พบว่า ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก ทำให้เกิดประโยชน์ต่อกันในชุมชนที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการสร้างงานและสร้างรายได้ ภายหลังจากมีการจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น มีการประสานงานกันเกิดขึ้นเป็นเครือข่ายของชุมชน ได้แก่ กลุ่ม OTOP นวัตกรรม มีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาแปรรูปเพิ่มมูลค่า เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว 2) ด้านความเข้มแข็งของชุมชนและพึ่งตนเอง ชาวบ้านมีการพึ่งพาตนเองเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนชุมชนน้อย ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองอยู่ตลอด เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือของชุมชน มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยว เครือข่ายร้านค้า เครือข่ายเรือนำเที่ยว และเครือข่าย OTOP ของชุมชนเกิดขึ้น และ 3) ด้านการท่องเที่ยวในชุมชนของชุมชนเกาะหมาก ภายหลังจากการจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนเกาะหมากเพิ่มมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้บุคคลภายนอกได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลเกาะหมาก โดยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความประทับใจในความเป็นมิตรของชาวบ้าน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูนี่ จังหวัดพัทลุง

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับชุมชนเกาะหมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากพะยูนี่ สำนักงานเกษตรอำเภอปากพะยูนี่ รวมทั้งสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพัทลุง ควรส่งเสริมทางด้านการ

ผลิตให้สินค้าจากชุมชนได้มาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมทางการตลาดให้ครอบคลุมทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านทางออนไลน์

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : กรณีศึกษา ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง มีข้อค้นพบที่เป็นประเด็นสำคัญสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของชุมชนเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงนั้น สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ในด้านการสร้างชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบข้อมูลเบื้องต้นว่าชุมชนดังกล่าวมีศักยภาพใดที่เป็นสิ่งโดดเด่นเพียงพอที่จะเป็นจุดขายให้กับชุมชน และสามารถต่อยอดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมได้ ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามายังชุมชน (ชุดิกานูจน์ กันทะอุ, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ (2563) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนด้านลักษณะการจัดการท่องเที่ยว เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สมาชิกภายในชุมชนนั้นต่างได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อประโยชน์แก่คนในชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนขึ้นภายในชุมชนได้ เพราะเกิดความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน (ณัฐพัชร ณีโรจน์, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัย ปทุมพร แก้วคำ และคณะ (2561) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านฮ่อมแฮะ

ในด้านผลจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน อาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสำคัญในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้ 1) มีความสำคัญต่อการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เนื่องจากการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนนั้นควรที่จะเกิดจากความสมัครใจของชุมชนเป็นหลักและให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อการมีส่วนร่วมอย่างถูกต้องทิศทาง และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวควรกระจายสู่ชุมชนอย่างยุติธรรม 2) มีความสำคัญต่อองค์กรในทุกระดับทั้งในระดับชุมชน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และในระดับประเทศ ดังนั้น การบริหารจัดการท่องเที่ยวจึงควรได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับ 3) เป็นรายได้ที่สำคัญสู่ชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยสร้างรายได้มาสู่ชุมชนไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของรายได้หลักหรือรายได้เสริม เพื่อที่จะได้รับความร่วมมือจากชุมชน เพื่อเป็นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน โดยแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ภัส พงศ์กรรังศิลป์ (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่องการจัดจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา

2. แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

สำหรับแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น มีแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน การขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความร่วมมือกันอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเอง มีจุดเน้นสำคัญในการพัฒนาเรื่องของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักและนิยม เช่น สินค้าชุมชนที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ชุมชน กิจกรรมรายการนำเที่ยวและอาสาสมัครผู้นำเที่ยวที่มีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูล และการพัฒนาสร้างการรับรู้ทางการตลาดให้มากยิ่งขึ้น ทำให้เป็นชุมชนต้นแบบและสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัสวีล กุลศรี (2559) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า แนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวมีการขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความร่วมมือกันอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเองที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (กฤษณ์ สรทนต์, 2560)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการเข้ามาสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งเครือข่ายระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีโครงการบริหารจัดการที่ชัดเจน

2. สถาบันการศึกษาในจังหวัด ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยการวิจัยเชิงพื้นที่และการบริการวิชาการ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเพิ่มพูนศักยภาพของประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในเรื่องการบริการเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงและบริเวณแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใกล้เคียง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

2. เพื่อเป็นการนำร่องในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป โดยอาจจะเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องศักยภาพการท่องเที่ยวของตำบลเกาะหมาก และบริเวณแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใกล้เคียง เพื่อจะได้ข้อมูลและนำไปปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *วิวัฒนาการการท่องเที่ยวของประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563. จาก <https://www.mots.go.th>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *CBT เปรียบเสมือนวิตามิน*. สืบค้น 14 พฤศจิกายน 2563. จาก <https://www.tat.or.th>.
- กฤษณ์ ศรีศักดิ์. (2560). *แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สหัชชันธ์ ไคโน ศักยภาพการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์: กาฬสินธุ์.
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2560). *Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563. จาก <https://www.nstda.or.th>.
- เจนจิรา อักษรพิมพ์. (2560). *กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนของกลุ่มโฮมสเตย์ จังหวัดนครราชสีมา*. มหาวิทยาลัยแม่โจ้: เชียงใหม่
- ชัยรัตน์ จุสปาโล, สุจิตราภรณ์ จุสปาโล, และบุญรัตน์ บุญศรี. (2557). การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ชุมชนเกาะหมาก จังหวัดพัทลุง (รายงานการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- ชุดิกกาญจน์ กันทะอุ. (2560). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน กรณีศึกษาบ้านร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะ: กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*, 13(2), 25-46.
- ธณัศวัด กุลศรี. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สิรินธร ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัชชันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 9(3), 1-16.
- นิตติยา ทองเสนอ และอุทิศ สังขรัตน์. (2558). การจัดการวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในตำบลเกาะหมากอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 10(1), 187-206.
- ปทุมพร แก้วคำ และคณะ. (2561). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านฮ่องแฮ. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 12(3), 133-149.
- ปรีชา คุณแสน. (2555). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: เชียงใหม่.

- พิมพ์ลภัส พงศ์กรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้าน โลก
ไคร จังหวัดพังงา. วารสารวิชาการ *Veridian E-Journal*, Silpakorn University สาขา
มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 7(3), 650-665.
- เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว. (2563) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ
จังหวัดเพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์: เพชรบูรณ์.
- สายรุ้ง ดินโคกสูง. (2559). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาหาดชบา ตำบลชบา อำเภอ
เมือง จังหวัดอุบลราชธานี. มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ขอนแก่น.
- สำนักงานจังหวัดพัทลุง. (2563). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดพัทลุง. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563. จาก
<http://www.phatthalung.go.th>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). รายงานภาวะเศรษฐกิจไตรมาสที่
1-3/2563. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2564 จาก [https://www.nesdc.go.th/main.php?](https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=QGDP_report)
[filename=QGDP_report](https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=QGDP_report)
- สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การ
มหาชน). (2560). *CBT ทำอย่างไรให้ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โปรดักส์เฮ้า
แอสเซอเชอริว.
- Mathie, A. & Carnozzi, A. (2005). *Qualitative research for tobacco control: A how-to introductory
manual for researchers and development practitioners*. Retrieved April 20, 2021, from
<https://prdidrc.azureedge.net/sites/default/files/openbooks/074-8/>

